

Shpëtim Kelmendi - Elegji për Kalorësin e fundit

Contributed by Jozef Martini
Tuesday, 24 March 2015

Elegji për Kalorësin e fundit

Shpëtim Kelmendi

Elegji për Kalorësin e fundit

Shpëtim Kelmendi

Kur të dielën e tretë të atij gushti 2003 u ndala para trupit të ftohtë të mjeshtrit që po flinte ma në fund në paqën absolute, çilemyll sytë pata ndjesinë se bashkë me të po largohej këso bote jo vetëm një përktyses i madh, jo vetëm diçka prej meje që nuk do të më kthehej ma kurrë, por dhe një pjesë e vetëdijes aë troshitun kulturore të këtij vendi fatkeq që kurrë nuk diti me i njoftë përsëgjalli burrat e mëdhenj që ka rritë dhe ka mbajtur në gjinin e vet. Me vete thashë se nuk ka vdekë Gjon Shllaku, por ka vdekë një nga majat kulturore shqiptare, ka vdekë latinishtja, ka vdekë greqishtja e vjetër e sa e sa gjuhë të tjera që zor se do mund t' i përdorë ndokush tjetër si ai, ka vdekë një nga ata burra që na ndihmuen të mos kemi turp nga vetja; ka vdekë mundësia jonë për t' iu përkulë qysh në gjallje një njeriu kaq të madh; ka vdekë edhe ajo thërrime vëmendje ndaj identitetit kulturor, pa të cilën një popull s' ka kuptim. Lotët dhe dhimbja që patëm për mjeshtrin, në të vërtetë ishtë dhimbje për veten tonë, dhimbje për dijen dhe kulturën që mjeshtri mori me vete në heshtjen absolute. S'asht e lehtë me besue se Gjon Shllaku ka vdekë, se ka vdekë kalorësi i fundëm i ditunisë klasike, përfaqësuesi po i fundëm i një një epoke të papërsëritshme kulturore dhe një njeri i madh që diti me jetue e me qenë i pranishëm në një mënyrë që zor se do mund të krahasohet me një tjetër. Kam qenë me të vërtetë njeri me fat që mjeshtri më ka konsiderue një nga miqtë e tij ma të dashtun. Kishte mjaft pak miq. Jo se ai në jetën e tij kishte qenë kundër miqësisë me të tjerë, apo kishte blue në zemër ndonji mëni karshi mënyrave me të cilat njerëzit kishin zgjedhë me qenë të pranishëm, por thjesht sepse i përqëndruem në punën e tij të pandërpreme-përrjashtë këtu raste sëmundjesh- nuk kishte kohë. Gjithmonë më fliste për kohën. Fatkeqësisht as të tjerët nuk kishin kohë më humbë me mjeshtrin, sepse na paskëshin pasë edhe ata dofarë idesh a projektesh që mjerisht u harruen qysh me lindjen. Por Gjoni i donte të gjithë dhe kurrëndonjherë nuk e ndigjova me e thanë një fjalë të keqe për dikë. „ Mjeshtër“-i pata thanë një herë- “Ti i ngjan shumë një peme...”

Me një naivitet të ambël e njerëzor që e kanë vetëm njerëzit e mëdhenj, të pastërvitun me biseda e të përqëndruem kryekrejt në botën e tyne të naltë, plot kureshtje, tha: „Ashtu?!“. Vijova: „Po! Sepse nëse të tjerët nuk kanë nevojë për hijen e pemës, aq ma pak ka nevojë pema që dikush të futet në hijen e saj“. Qeshi me za atnor e vërejt i se ky vlerësim tingëllonte disi i tepruem. Atëherë i thashë: “Të lutem mjeshtrë! Nuk je ti ai që ka nevojë për këto fjalë, por unë. Ka një jetë që kërkoj njeriun që ia vlen ta respektoj me gjithë zemër, e tash që e gjeta, nuk e braktis ma.”

Ky njeri i mirë që për tanë jetën e tij, sikundër pohonte edhe vetë , ishte përpjekë me respektue Dhjetë Urdhnesat e Zotit, kishte ecë me hap të lehtë mbi këtë tokë, e me vetëdijen e fshehtë dhe gjeniale se, edhe pse një ditë trupi do t' i kthehej në pluhun, vepra e tij do të mbetej vlerë për të gjallët.

Teksa arkivoli me trupin e Mjeshtrit po zbriste nën tingujt e përzishëm të kabanës, në dheun e mirë të varrezës së Rrmajit ku në një farë kuptimi asht varrosë jo vetëm historia e Shkodrës, por dhe një pjesë e kulturës mbarëshqiptare, pata ndjesinë e pikëllueme se me bashkë me këtë burrë po shuhej edhe qiri i fundit që hodhi dritë mbi identitetin e dikurshëm kulturor dhe atë që kemi qenë njëherë moti. Kishte jetue tanë jetën në paqë me veten e me të tjerët, në një nga periferinat e pluhunosuna të Shkodrës, pranë Kishës së Madhe, -heshtjen solemne të së cilës e kish marrë në zemër-, kredhun në një botë kulturore që shqiptarët thuejse e kishin harrue që egzistonte: në atë klasike greko-romake. Duhej të kishte bisedue bukur gjatë me mjeshtrat antikë dhe aq ishte afrue shpirtnisht me ta, sa kur i flisje për Homerin, Sofokliun, Eskilin, Euripidin Virgjilin, Lukrecin, Ovidin etj, mallëngjehej e i mbushej plot zemra e tij bujare, sepse i kishte përmendë jo pak por miqtë e tij ma të ngushtë me të cilët kishte bisedue përgjatë tanë pranisë së vet tetëdhjetëvjeçare mbi tokë. Dhe kur unë them miq, duhet të keni parasysh jo kuptimin figurativ, por atë real që përfshihet në të njëjtën përmasë gjeografike dhe kohore. Hijet e mjeshtrave

antikë ishin prorë aty, dhe me pak vëmendje do të vëreje se si nën timbrin e ngadalshëm e të madhërishtëm të zanit të mjeshtrit, ata përvijoheshin e konturoheshin përreth teje. Gjoni, në njëfarë kuptimi ishte arratisë prej të sotmes së trazue me dhe në mënyrë intuitive kishte kuptue se prania e tij fizike nuk ishte e domosdoshme në realitetin shqiptar e as ndër mjedise po shqiptare ku vetëm flitej e flitet për kulturën. Sa herë që gjendesha e gjendem në kësi mjedisesh patetike, dhe më kujtohej shpina tetëdhjetëvjeçare e Gjoni, e kërrusun vitet e fundit mbi „Kangët e Rolandit“ e sidomos mbi fjalorin latinisht-shqip prej 65.000 fjalësh, një punë vigane që i hangri plot 14 vite jetë, vëreja e vërej me dhimbje se në ç’ nivel poshtëruet kishte ra e po bie çdo ditë fjala „kulturë“. Ai ishte ndër të paktët burra të Shqipnisë që diti ta ruente termin „kulturë“ nga kolera e korruptimit, tue e vendosë atë në nivelin ma të mirë botëkuptimor të epokës. Kjo, dhe sepse ai ishte njikohësisht ndër të paktët burra që e njihnin ma së miri misionin e jetës së tyne, mision për realizimin e të cilit duhej sakrifikue hiç ma pak se jeta. Gjon Shllaku ishte dhe një atdhetar i naltë. E donte këtë vend dhe për me e shprehë këtë dashuni, ai iu shfaq shqiptarëve me përdorimin e shkëlqyer të shqipes, tue ia rikthye kësisoj identitetin një pasunie të tanë leksikore që e shohim të shpërndame në të gjitha punët që duelen prej dorës së tij. Pra, kishte zgjedhë mënyrën ma të shkëlqyeme për me e pohue dhe me na e ba të prekshme këtë dashuni. Marrë në kuptimin e zakonshëm, mund të thuhet se Gjon Shllaku nuk jetoi, sepse e gjithë ekzistenca e tij ishte vetëm një mundim i gjatë, por marrë në kuptimin ma të naltë dhe fisnik, mund të thuhet se ai jetoi ma mirë dhe ma bukur se të gjithë ne. Gjoni nuk iu dha thuejse kurrë ajo që meritonte dhe respekti që mori nuk ishte asnjherë në në nivelin e punës së tij gjeniale, por kjo nuk e molisi e as s’ e shndërroi në një njeri të dobët e qaraman; përkundrazi kjo e bani edhe ma të përcaktuem në qëllimin e tij që prorë mbeti fisnik.

Ky njeri, ishte ndër të paktët shqiptarë që e kishin mësue se dashunia për vendin duhet me pasë kryekrejet fizionomi kulturore dhe përban të vetmen mënyrë që një komb me e ba të prekshme egzistencën e vet. Por ajo që Gjoni kuptonte me fjalën „kulturë“, ishte mjaft larg asaj që kupton shumica e njerëzve që rrahin gjoksin për gjithfarë bamash e trimnishë kulturore dhe e lakojnë këtë fjalë me një kollajllëk të dhimbshëm. Jam i sigurtë se Gjoni as që mund ta dinte se çka kuptonin njerëzit përreth me termat „politikë kulturore“, „strategji kulturore“, „tubime kulturore“, „pikësnyime kulturore“, „vizione kulturore“, etj, mbas ashtu i zhytun krejtësisht në kulturë, s’kishte kohë me i mësue. Kësisoj, „harronte“ se bota shqiptare rreth tij kishte gjana ma të randësishme me zgjidhë. Gjoni as edhe njiherë nuk e ndigjova të jepte mendime për punën e tij, por ma së shumti të kallëzonte mbi vështirësitë që kishte hasë gjatë punës, e sidomos rreth kohës që kishte harxhue për këtë punë apo një tjetër. Për atë njeri, punët e mëdha i kishin ba të tjerët. Vetë, rrinte i kredhun në një thjeshtësi të paqtë, mbas së cilës me një vështrim tepër të kujdesshëm dallohej silueta e vagullt e një njeriu të madh. Lavdëronte përkthimet e Alkajt, Nolit, Lacajt, Çomorës, Haxhiademit, etj, tue shtue ma së fundi: „Po, ata ishin mjeshtër të mirë“. E asnjë fjalë për cilësinë e punëve të veta. Asnji. E shihja qartë: ai njeri kishte jetue si burrat, e po si burrat po gatitej për vdekjen. Dhe e dinte mirë: do të mjaftonte qoftë edhe një fjalë, për ta prishë linjën e përkryeme të lëvizjes së tij nëpër hapsinë e kohë.

Ai gushit i vitit 2003, ishte i mbushun me vdekje e përkujtime vdekjesh të randësishme. Nuk kam pikë dyshimi që të gjithë këta „punëtorë andrrash“-siç do të thoshte Quasimodo-, e meritonin respektin që morën, tue pushtue gazetatat, radiot e televizionet, si dhe vëmendjen zyrtare. Sigurisht që duhen pasë në konsideratë të vdekunit tanë që kanë ngjizë me aq sa kanë pasë mundësi identitetin tonë kulturor, sepse kësisoj kemi respektue veten tonë. Por asht e turpshme dhe e pafalshme që vdekja e Gjon Shllakut, këtë demiurgu me të cilin pa asnjë dyshim do të krenohej sejcili nga vendet ma të përparueme të botës, pati kalue thuejse në heshtje, ashtu siç kishte kalue në heshtje e tanë jeta e tij në një nga periferinat e pluhunta të Shkodrës. A thue se nuk bahet fjalë për kalorësin e madh të kulturës klasike që qysh më 1965, me Iliadën e tij të parë, na kishte mrekullue me fuqinë dhe pushtetin e jashtëzakonshëm të gjuhës shqipe, na kishte ba të ngazëlleheshim përballë heronjve të eposit homerik, tue na e ndriçue kësisoj terrin e zi të diktaturës me dritën e trandafil të agimeve antike. Kjo indiferencë që e pati shoqnue mjeshterin në të gjallje e në vdekje, asht në të vërtetë indiferencë ndaj vetëdijes sonë kulturore që mjerisht vijon të mbetet e nëpërkambun, asht indiferencë që vjen nga injoranca kulturore e shtetarëve, e ofiqarëve, e gazetarëve dhe e trutharëve që me „kulturë“ kuptojnë diçka që më vjen turp t’a them.

Më kujtohet koha kur lexoja së pari Iliadën, dhe mrekullohesha me heronjtë homerikë që më lëviznin të gjallë nëpër hapsinat e fantazisë, veshun me pamjen e heronjve të moçëm shqiptarë.

Përgjatë tanë moshës së rinisë, shihja të endeshin përfytyrimin tim Akil hynerin, Hektor tarogzatundësin, Odiseu dinakun, e mandej Eneun, Ajaksin, Diomedin, Sarpedontin e sa kreshnikë të tjerë homerikë, por ai që më zgjonte një ndjenjë të fshehtë mistike, ishte emri i përkthyesit, shkruie çuditërisht me gërma të vogla. Asokohe nuk e dija se kush ishte ky emër dhe se cili fshihej mbas tij, mbasiqë kurrë nuk dëgjova të flitej për të. Nga mesi i viteve, 90 rastësisht mora vesh se ai ishte gjallë, por nuk u besova veshëve. Sepse, sërish askush nuk fliste për të. Burri i madh i Shqipërisë vijonte ta banonte heshtjen. Kur e takova, pata ndjesinë se po takoja një nga heronjtë homerikë të fëmijnisë sime, veçse me një pamje qetë prej babaxhani e një buzëqeshje të butë feminare. Por jo, heronjtë e mi nuk paskëshin qenë Homeri, Akili apo Hektori, por ai plak i mirë që kishte gjallnue në skaj të Shqipnisë e të vëmendjes, i harruem në madhësinë e tij të përrunjun, një burrë i madh që tashma ka vdekë fizikisht, për të fillue me jetue vetëm nëpërmjet veprës së tij: Gjon Shllaku.

Prej akivit të Albanovaonline:

- Ridvan Dibra, Trillet letrare të një përkthyesi

- Fadil Kraja, Profesor Gjon Shllaku, helenisti i madh